

Nr 122

Av fru **Sandström m. fl.**, *angående tillskapande av en fond att användas för kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland.*

Det nordiska samarbetet har under efterkrigstiden alltmer utbyggt och fördjupats. Under det andra världskriget kom relationerna mellan Sverige och Finland av omständigheternas makt att få alldeles särskilt stor omfattning. Bland annat knöt den då tillskapade fadderortsrörelsen Finlands omkring 600 kommuner i direkt kontakt med motsvarande antal kommuner i Sverige. Vidare har föreningarna Norden genom vänortsrörelsen ytterligare utbyggt de direkta kontakterna över de nordiska ländernas gränser.

Vad fadderortsrörelsen beträffar har man i Finland ansett de kontakter som uppstått inom dess ram så värdefulla, att man velat fortsätta verksamheten även sedan de förhållanden som framskapade rörelsen blivit förändrade. Ursprungligen var rörelsen baserad på behovet av materiell hjälp från Sverige till Finland. När detta behov under efterkrigstiden inte längre förefanns ville man behålla de kontakter som uppstått till att bli ett fortsatt utbyte länderna emellan på kulturell basis med uppehållande av de personliga vänskapsband som knutits under kriget. För Finlands del reorganiserades Finlands fadderortsråd till Centralförbundet för fadderortsverksamheten Finland—Sverige. Detta skedde i maj 1955. Centralförbundet blev härvid topporganisation för ett stort antal finska organisationer, bland vilka kan nämnas General Mannerheims Barnskyddsförbund, Samfundet Folkhälsan i svenska Finland, Pohjola-Norden och Finlands Röda kors. Kyrkliga organisationer liksom Finlands stadsförbund och Finlands Svenska landskommuners förbund ingår också i det nybildade Centralförbundet. Samarbetet mellan den finska fadderortsrörelsen och den finska föreningen Norden markerar ytterligare av att ordföranden i finska föreningen Norden är vice ordförande i Centralförbundet för fadderortsrörelsen.

I det utpropp, som utfärdades vid bildande av Centralförbundet för fadderortsrörelsen i Finland, heter det bland annat:

Relationerna mellan våra länder fick under kriget och de efterföljande svåra åren främst genom fadderortsrörelsen en så särpräglad karaktär, att förbindelsen mellan dessa två brödrfolk vann en särställning inom det mångfasetterade nordiska samarbetet. Som bestående minnesmärke över denna folkrörelse reser sig nu i hela vårt land hundratals hälsogårdar till välsignelse i synnerhet för Finlands barn. Oräkneliga personliga vänskapsband, som knutits under dessa hårda år, stimulerar alltjämt samarbetet mellan Sveriges och Finlands kommuner och dess befolkning. Att främja detta

samarbete är den nya riksorganisationens uppgift. För att understryka detta program och aktningen för redan befästa traditioner har förbundet upptagit ordet fadderortsrörelsen i sitt namn.

Den närmaste motsvarigheten till det finska centralförbundet är i vårt land Sveriges Finlandsföreningars riksförbund. För den direkta kontakten mellan den finska och den svenska organisationen har bildats ett samarbetsråd med svenska och finska medlemmar av respektive sammanslutningar.

De stora möjligheter till kulturellt och personligt utbyte, som kan ske inom de här nämnda organisationerna, är emellertid i viss mån avhängiga av de ekonomiska resurser som står till buds. På svensk sida är hela detta arbete beroende på enskildas offervilja. Om detta stöd skulle bortfalla, har den svenska rörelsen i fråga inte stora möjligheter att motsvara de förhoppningar man på finsk sida har för fortsatt arbete inom den här nämnda ramen.

I januari 1954 begärdes i en motion i den svenska riksdagen, att en fond för de kulturella förbindelserna Sverige—Finland måtte tillskapas. I motionens ingress heter det att

i det nordiska samarbetet och bland de nordiska länderna intar Finland i många fall en särställning, betingad av bl. a. dess geografiska läge. Detta har medfört att Finland på en rad områden inte kunnat knyta an till den nordiska gemenskapen på sätt som vore önskvärt. Att ytterligare stärka de kulturella förbindelserna över Bottenhavet framstår därför som något eftersträvansvärt.

Motionärerna tänkte sig härvid att vissa medel av de sammantagna kronkrediterna i form av lån till finska staten under krigsåren skulle kunna avsättas för att användas till främjandet av de kulturella förbindelserna mellan Sverige och Finland. Motionärerna hade därvid främst föreningarna Norden i Sverige och Finland i åtanke. Vederbörande utskott, som hade motionen till behandling, ansåg, att ett förstärkt utbyte mellan de båda länderna var av stor betydelse. Den väg till finansiering, som motionärerna föreslagit, ville emellertid utskottet inte biträda. Man vände sig inte mot tanken på att det allmännas medel härvid kunde komma till användning, men det borde i så fall ske över statsbudgeten och inte i den form motionärerna föreslagit. Motionen vann sålunda inte riksdagens bifall.

I slutet av år 1955 uppvaktade representanter för Sveriges Finlandsföreningars riksförbund regeringen med begäran om att en fond skulle tillskapas för att främja det kulturella arbetet mellan Sverige och Finland. Förslagsvis antyddes att en sådan fond kunde komma till stånd med användande av en del räntemedel influtna från Finlands statsskuld till Sverige. Denna begäran har lämnats utan åtgärd.

Vid 1956 års riksdag inlämnades motioner gällande användningen av den Längmanska s. k. A-fondens medel. Med anledning av dessa motioner och

uttalanden från statsrevisorerna i samma ämne föreslog statsutskottet, att riksdagen i skrivelse hos regeringen skulle anhålla om utredning angående användningen av berörda donationsmedel, vilka av motionärerna antagits kunna komma till användning för kulturellt samarbete Sverige—Finland. Statsutskottets förslag bifölls av riksdagen.

Vid Nordiska rådets session 1955 togs frågan om de nordiska kulturfonderna upp i ett medlemsförslag, där det bland annat lämnas en redogörelse för olika befintliga fonder för nordiskt kultursamarbete. Bortsett från Wenner-Grenska samfundet, sägs i medlemsförslaget, som är speciellt inriktat på forskning, finns endast en större fond, som berör fler än två nordiska länder, den Lackmanska fonden, som främjar samarbetet mellan Danmark, Norge och Sverige. Finland är icke medtaget. För samarbetet mellan Danmark och Sverige har under senare år bildats två fonder med vardera 300 000 kronor i fondkapital, och dessutom finns två stipendiefonder. Det svensk-norska utbytet främjas av två svensk-norska samlingsfonder, en i vardera landet. Fondkapitalet är här 2 300 000 svenska kronor, respektive 3 000 000 norska kronor. Dessa medel härrör från svenska Norgehjälpen.

Någon motsvarighet till dessa svensk-danska och svensk-norska samlingsfonder finns inte när det gäller Sverige—Finland.

I det här nämnda medlemsförslaget till Nordiska rådet säges också att »en icke oväsentlig uppgift är vidare att stimulera och stödja det personliga utbytet, som kommit till stånd genom s. k. vänorts- och fadderortsförbindelser, men som på grund av avstånd, språksvårigheter och framför allt bristande medel icke kunnat ta den omfattning, som ter sig eftersträvansvärd». Medlemsförslaget behandlades av Nordiska rådets kulturutskott, varefter rådet hemställde till regeringarna, att dessa, efter förhandlingar med föreningarna Norden, skulle utreda, vilka uppgifter en sådan fondbildning kunde få.

En sådan utredning har också gjorts av en kommitté, sammansatt av representanter från föreningarna Norden i de fem till rådet anslutna länderna. Kommitténs förslag går ut på att de fem länderna skall bilda en gemensam fond med medel från respektive länder och summorna avvägda efter ländernas förhållanden i fråga om befolkningstal. Nordiska rådets kulturutskott hemställde i sitt utlåtande vid 1956 års session, att regeringarna måtte anmoda Nordiska kulturkommissionen att efter förhandlingar med föreningarna Nordens kommitté göra ett uttalande om vilka uppgifter en dylik gemensam fond skulle kunna tillgodose. Frågan hänsköts till kommande session.

Inom Nordiska rådet behandlas sålunda frågan om en för alla fem länderna gemensam nordisk kulturfond, och bildandet av en sådan är av allt att döma avhängigt av den fortsatta utredningen om vilka reella uppgifter en

sådan fond skulle få. Under alla förhållanden kommer en sådan fond — om den blir verklighet — att verka för ändamål, tjänande utbyte mellan alla de till rådet anslutna länderna. Det goda syftet med en sådan fondbildning och de möjligheter till kontakter de fem länderna emellan, som detta kan ge, kan emellertid inte inverka på de möjligheter till utbyte mellan Sverige och Danmark samt Sverige och Norge, som de redan befintliga fonderna för dessa ändamål nu har. Inte heller kan det förhållandet bortskymmas, att Finland, som tidigare påpekats, intar en särställning i här berörda hänseende. Den starka vilja till fortsatta kontakter inom fadderortsrörelsens ram, som dokumenterats i Finland, kan vi i Sverige inte bortse ifrån. Det förhållandet att man i Nordiska rådet diskuterar en gemensam nordisk kulturfond torde inte förhindra den svenska riksdagen att ta upp frågan om tillskapandet av en speciell fond för svensk-finskt kulturellt samarbete.

De tankegångar som tidigare framförts beträffande finansieringen av en sådan fond borde kunna tas upp till förnyad prövning. Tanken på att vissa lättnader kunde åstadkommas i fråga om den finska statsskulden till Sverige har nyligen diskuterats i Finland. Då den diskussionen torde böra betraktas som en intern finsk angelägenhet skall den inte här närmare beröras. Det torde dock stå klart, att även om man i Finland inte vill göra någon hemställan härom, skulle det hälsas med tillfredsställelse, om någon del av den finska ränteskulden kunde avsättas till en fond för fortsatta kontakter de båda länderna emellan. Om en fond på detta eller annat sätt kunde komma till stånd, borde riktlinjerna för dess användning och förvaltning kunna dras upp i samråd med såväl föreningarna Norden i de båda länderna som Samarbetsrådet Sverige—Finland. Det varma intresse för fortsatta kontakter med Finland, som funnits och finns hos breda lager inom vårt svenska folk, bör göra det naturligt för den svenska riksdagen att ta upp denna fråga till behandling och därvid skapa de ekonomiska förutsättningarna för fullföljandet av dess syften.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en skyndsamt utredning i fråga om möjligheterna för tillskapande av en fond att under ovan angivna förutsättningar användas för kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland.

Stockholm i januari 1957

Ragnhild Sandström

Manne Ståhl

Margit Vinge

Fritz Persson

T. G. v. Seth

Henrik Munktel

Erik Magnusson

i Tumhult

Erik Strandh

H. Hallén

Bertil v. Friesen

Fridolf Jansson

i Benestad